

Медицький І. Б.,
д.ю.н., доц., професор кафедри політики
у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права
навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського
національного університету ім. В. Стефаника
м. Івано-Франківськ

НАСЛІДКИ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІКО-КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Наслідки збройної агресії проти України, хід якої супроводжується безпрецедентними за своєю жорстокістю воєнними злочинами і злочинами проти людяності, характерні своєю масштабністю і варіативністю, вимагаючи максимально повного їх встановлення та оцінки, у тому числі – контекстно перспектив притягнення до міжнародно-політичної відповідальності держави-агресора та кримінальної відповідальності – стосовно безпосередніх виконавців планування, підготовки, розв'язування та ведення агресивної війни.

Затверджений урядом Порядок (постанова КМ України від 20.03.2022 р. №326) окреслює основні напрями визначення шкоди та збитків Україні унаслідок збройної агресії РФ, у тому числі і економічний (непрямі економічні втрати, пов'язані зі зменшенням чисельності населення та відповідних економічних показників країни; втрати: підприємств усіх форм власності; житлового фонду, об'єктів благоустрою, громадських будівель; об'єктів житлово-комунального господарства; зруйновані або пошкоджені автомобільні, залізничні шляхи, транспортні розв'язки, телекомунікаційні мережі та інші об'єкти транспортної інфраструктури; газо-, нафтопроводи, лінії електропередачі та інші об'єкти енергетичної інфраструктури; витрати, необхідні для їх відновлення) [1].

За різними оцінками, падіння ВВП в Україні у 2022 р. становитиме:

- ✓ за даними Європейського банку реконструкції та розвитку (European Bank for Reconstruction and Development): 30%;
- ✓ за даними Світового Банку (World Bank, WB): 45%;
- ✓ за даними Віденського інституту міжнародних досліджень (Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche): 38%;
- ✓ за даними МВФ: 25-35%;
- ✓ за даними Міністерства фінансів України: 33-50%;
- ✓ за даними Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України»: 38-45%. Досить великим є й ранжування оцінок вартості структурних трансформацій, необхідних для економічного відновлення: від 150 млрд. доларів США – за висновками професора Університету Каліфорнії В. Eichengreen саме таким був ВВП України до війни, до 300 млрд. доларів США та 1 трлн. доларів США (Н. Waiglein, Austrian Ministry of Finance, D. Gros, CEPS, Brussels), що, за словами

дослідників, є цілком прийнятним та можливим, оскільки становить відповідно 0,8%, 1,7% та 5,6% ВВП Євросоюзу [2, с.75-76].

KSE Institute (аналітичним центром при Київській школі економіки) спільно з Міністерством розвитку громад і територій, Міністерством реінтеграції тимчасово окупованих територій підготовлено звіт про втрати, завдані війною інфраструктурі України. За результатами здійсненого аналізу, станом на 13 червня 2022 р. загальна сума прямих задокументованих збитків склала понад 95,5 млрд дол. США (біля 2,6 трлн гривень). Найбільша частка у загальному обсязі прямих втрат належить житловим будівлям (39% або 36,8 млрд дол. США) та інфраструктурі (33% або 31,3 млрд дол. США). Втрати активів бізнесу становлять мінімум 8 млрд дол. США і швидко зростають. Ще 4,3 млрд дол. США складають прямі втрати аграрного сектору внаслідок війни. Загальні непрямі втрати економіки України оцінюються у 126,8 млрд дол. США (3,7 трлн гривень). Найбільша частка у загальному обсязі непрямих втрат належить активам підприємств та промисловості – 28,7 млрд дол. США, на другому місці – агропромисловий комплекс та земельні ресурси на 23,4 млрд дол. США. Ще 23,3 млрд дол. США склали непрямі втрати сфери торгівлі. Дана оцінка не враховує загальних втрат економіки від війни (втрата ВВП, інвестицій, робочої сили тощо), які, враховуючи як прямі, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), за спільними оцінками Мінекономіки та KSE, коливаються від 564 до 600 млрд дол. США [3].

Зокрема:

- *соціальний сектор*. Загальна кількість зруйнованих або пошкоджених об'єктів житлового фонду становить близько 121 тис. будівель, з них 107,8 тис. – приватних будинків; 13,1 тис. – багатоквартирних будинків; 0,1 тис. – гуртожитків. Загальна площа пошкоджених або зруйнованих об'єктів становить 61,0 млн кв. м., що складає 6% від загальної площі житлового фонду України (прямі збитки для житлового фонду становлять 36,8 млрд дол. США).

Загалом від початку війни пошкоджено або зруйновано: а) 779 закладів охорони здоров'я (прямі збитки складають 1,5, непрямі – 2,7 млрд дол. США); б) 527 об'єктів культури, 36 релігійних споруд, 49 – туризму та 95 – спорту. З початку військової агресії в Україні зазнали ушкоджень 32 храми/церкви, 4 монастирі, 253 будинки культури/палаці культури, 31 спортивна школа, 36 музеїв, 49 об'єктів туристичної сфери (частка прямих збитків, завданих інфраструктурі сфер культури, спорту та туризму, складає 0,7 млрд дол. США або 21,9 млрд грн. Загальні непрямі втрати оцінюються у 126,3 млрд грн); в) зруйновано 196 та пошкоджено 1 865 об'єктів освітньої інфраструктури (прямі збитки складають – 3,5 млрд дол. США. Непрямі втрати галузі оцінюються у 2,1 млрд дол. США, з яких майже 1,6 млрд дол. США становить скорочення видатків загального фонду бюджету за освітніми програмами, а 485 млн дол. США непрямих втрат припадає на втрати приватних освітніх закладів через зупинення

діяльності; г) руйнувань та пошкоджень зазнали й соціальні об'єкти (прямі та непрямі збитки для інфраструктури соціальних послуг складають 5,1 млрд гривень або 0,2 млрд дол. США / 186,4 млрд грн або 6,4 млрд дол. США);

- *продуктивний сектор*. Загальні прямі збитки активів підприємств оцінюються у 8 млрд дол. США, непрямі втрати оцінюються у 28,7 млрд дол. США. Загальні прямі збитки *ритейлу (роздрібна торгівля)* оцінюються у 2,1 млрд дол. США. Остаточну кількість пошкоджених об'єктів на цей час важко порахувати через продовження активних бойових дій на територіях Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської, Миколаївської областей та тимчасової окупації частини території України. Загальні непрямі збитки оцінюються у 22,6 млрд дол. США (скорочення роздрібного товарообігу через еміграцію, падіння купівельної спроможності населення та власне руйнування магазинів).

Сума прямих збитків, завданих *земельному фонду та АПК України* складає 4,3 млрд дол. США (втрати земельного фонду; с/г техніки; елеваторів та інших зерносховищ; тваринництва від загибелі тварин; втрати виробників багаторічних культур через пошкодження насаджень; бджільництва; факторів виробництва та готової продукції через їх пошкодження та крадіжки). Загальні непрямі втрати сільгоспвиробників оцінюються у 23,35 млрд дол. США, з яких 11,93 млрд дол. США припадає на збитки через порушення логістичних ланцюгів. Збитки у розмірі 9,85 млрд дол. США спричинені зниженням виробництва у рослинництві, зниження виробництва тваринницької продукції та продукції бджільництва оцінюється у 706 млн дол. США збитків сільгоспвиробників і ще у 859 млн дол. США оцінюються збитки через здорожчання основних факторів виробництва.

Дорожньо-транспортна інфраструктура. З початку бойових дій в Україні були пошкоджені 19 аеропортів і цивільних аеродромів; щонайменше 57 залізничних вокзалів і станцій. За попередніми оцінками, загальний обсяг втрат об'єктів інфраструктури в Україні склав 31,3 млрд доларів США, непрямі втрати складають 17,7 млрд доларів США. Унаслідок бойових дій, руйнувань зазнали 23,8 тис. км доріг та 305 мостів і мостових переходів державного, місцевого або комунального значення, попередня оцінка сумарних втрат внаслідок прямого руйнування доріг може складати близько 25,4 млрд. доларів США.

Загальний обсяг пошкодженого залізничного полотна становить до 200 км; кількість пошкоджених залізничних вокзалів і станцій – щонайменше 57. Прямі втрати залізниці оцінюються у 3,1 млрд. доларів США. Водночас з урахуванням значного соціального навантаження на Укрзалізницю внаслідок розгортання війни, непрямі втрати по залізничній інфраструктурі оцінюються ще принаймні у 4,4 млрд доларів США. Обсяг пошкоджень авіаційної галузі (аеропортів, аеродромів, авіаційної техніки) складає близько 57,3 млрд грн (2,04 млрд. доларів США). Непрямі втрати авіаційної галузі оцінюється у 154,7 млрд грн (5,3 млрд. доларів США).

Прямі збитки інфраструктури водного транспорту оцінюються у понад 13 млрд грн, або близько 471 млн доларів США. Непрямі збитки інфраструктури морських портів та внутрішньо-водного транспорту оцінюються у понад 80 млрд грн, або 2,7 млрд доларів США.

Прямі збитки завдані інфраструктурі української енергетики за попередніми оцінками складають 49,5 млрд грн або 1,8 млрд доларів США. Найбільша в Європі АЕС – Запорізька – розташована на окупованій території з обмеженим доступом до її належного обслуговування, і хоча працює в енергосистемі України, але знаходиться під постійним тиском російських окупантів. Також на окупованих територіях знаходяться Запорізька ТЕС, Луганська ТЕС, навколо Вуглегірської ТЕС точаться запеклі бої. Захопленою залишається Каховська ГЕС, біля 30% сонячної генерації, та понад 90% вітрогенерації знаходяться на окупованих територіях у Херсонській, Запорізькій, Миколаївській областях. Загальні непрямі втрати сектору електроенергетики від початку війни оцінюються у 340,3 млрд. грн. [3].

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: постанова КМ України від 20.03.2022 р. №326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.09.2022).

2. Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. 102 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf (дата звернення: 26.09.2022).

3. Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf (дата звернення: 28.09.2022).